

A diáknyelv képzőhasználatáról

A pedagógus közvélemény legtöbbször csak rosszallja a diáknyelvet. Pedig tanulságos volna legalább a magyartanároknak megfelelő nyelvi jelenségek alkalmasint vannak a tanításban! rámutatni anyanyelvünk sajátosságaira a diákok nyelvében is. A képzők mibenlétét például az általános iskola is tanítja. (Példaanyagomat szintén általános iskolában — Palin, Zala megye — gyűjtöttem.)

A képzőhasználat a következő volt:

1. Denominális főnévképzők:

- s *calos* ~ *colos* 'elégtelen'. A *coll* 'hüvelyk' szó származéka. Használatára az -s számjegynévképző nyomán terjedt el: *Hármasra felelt* ~ *Calosra felelt*.
gyakis, *gyakós*, *gyaksis*, *gyakszis*. Két jelentésben használják: 1. 'gyakorlati foglalkozást vezető nevelő' jelentésben az -s foglalkozás-

névképző. 2. 'gyakorlati foglalkozást végző csoporthoz tartozó tanuló': *Ott dolgozott egy gyakós*. Ilyenkor a képző valamely közösséghez való tartozást jelent.

gyogyós ~ gyógyos 'gyógypedagógiai iskolába járó tanuló'.

napis, napkós, napsis, napszis. Jelentése: 1. 'napköziotthonos nevelő'. 2. 'napköziotthonos tanuló'.

-aj ~ -ej *bicaj* < bicikli 'kerékpár'; *napaj ~ napej* 'napközi'; *sulaj ~ sulej* 'iskola'.

Valószínű, hogy a német -ei képző került a magyarba, s -aj, -ej változatai alakultak a magyar hangrendnek megfelelően; főleg idegen eredetű, ritkábban magyar szavakhoz járul. Elterjedésére minden bizonnyal hatással volt a magyar *robaj, röhej*-féle képzős származékok.

Kicsinyítő-becéző képzők:

-cska *cerucska* 'ceruza'; *racska* 'radír'.

-ka ~ -ke *calka* 'elégtelen'; *cerka* 'ceruza'; *dirka* 'radír'; *fika* 'fizika'; *matka* 'matematika'.

-csi *racsi* 'radír'; *röpcsi* 'röpdolgozat'.

-i *bizi* 'bizonyítvány'; *doli, dotyi* 'dolgozat'; *fogi* 'fogalmazás'; *isi* 'iskola'; *napi* 'napközi'; *nyefi* (< *nyevti ~ nyelvti*) 'nyelvtan'; *nyevi* 'nyelvtan'; *oszi* 'osztályfőnök'; *röpi* 'röpdolgozat'.

Tulajdonnevek csonkított alakjához is kapcsolják a képzőt: *Bali* < *Balázs*, *Beri* < *Bernáth* (Éva), *Ceri* < *Czerbuz* (József), *Nyeki* < *Mitnyek* (László), *Lengyi* < *Lengyel* (János), *Sipi* < *Sipos* (Lajos). Előfordul teljes alakú köznévhöz kapcsolva diáknévként: *Zsiri* < *zsír* + -i (kövér társukra mondják).

-ca *vonca* 'vonalzó'.

-ci *föci* 'földrajz'; *oszi* 'osztályfőnök'; *kémci* 'kémia'.

-inca *Ginca ~ Varginca* < *Varga* (József); *Berince* < *Bernáth* (Éva).

-ó ~ -ő *gyakó* 'gyakorlati foglalkozás'; *gyogyó* 'gyógypedagógiai iskola'; *napkó* 'napközi'; *Rufó* < *Ruff* (Zoltán); *szotyó* 'szotyola'.

Melléknévképzők:

-s *gyakis, gyakós, gyaksis, gyakszis* 'gyakorlati foglalkozással kapcsolatos'; *gyogyós* 'gyengeelméjű, hülye'; *napis, napkós, napsis, napszis* 'napköziotthonos'; *röpis* 'röpdolgozattal kapcsolatos'.

2. Deverbális névszóképzők:

-ó *rottyó* 'W. C.'. *Meszeli a rottyót*. -- *Úl a rottyón*. Képzője a 'cselekvés helyét' jelenti. Előfordul a képzett szó emfaticus változatban: *rottyó*. Van kontaminációs alakja is: *rottyó* × *klozet* > *klottyó*. (Vö.: *rottyog*, ÉrtSz. 5: 1079.)

Megfigyeltem, hogy a tanulók egymás közötti beszédében nincs különösebb hangulati értéke a képzett szavaknak. A gyakran önkényes csonkítású szótövekből képzett szavak hangulati-érzelmi értéke akkor jelentkezik nyelvi tudatukban, ha a diákok beszédét más is hallja, aki nyelviileg is kívülről áll.

Büky László